

INCLUZIUNEA COMUNITARĂ ȘI SOCIALĂ A COPIILOR SEPARAȚI DE PĂRINȚI

Ana ARMAN, studentă,

Facultatea de Drept și Științe sociale

Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

Conducător științific: **Valentina PRIȚCAN**, dr., conf.univ.

Abstract: *The research is focused on the evaluation of the particularity of social and community inclusion of children separated from the parents. It were analyzed the theoretical-practical aspects and good practices in the area of social protection of the child and his separation from the parents by offering another form of protection. The investigation was focused on the analysis of social and community inclusion and the forms of protection applied for children separated from the parents within the temporary shelter for the children in difficult situation „Drumul spre Casă”. It were analyzed the problems faced by the children without parental care /protection. In the research, it has been analyzed and identified the most relevant forms of social protection, which are intended for children without parental protection. Also, were investigated and analyzed the difficulties came across by specialists working with children separated from the parents.*

Keywords: *child in a risk situation, social inclusion, community inclusion, professional parental assistance, guardianship, adoption, family-type children's home.*

În Republica Moldova sistemul de protecție socială a copilului prevede diverse măsuri de susținere a copiilor aflați în dificultate. Una din aceste măsuri, oferită drept răspuns la situațiile de dificultate a copiilor rămași fără ocrotire părintească, este plasarea în îngrijire rezidențială. Această măsură de protecție prevede separarea copilului de familie și de mediul familiar lui, schimbarea modului de viață și relaționare ulterioară cu familia. Crearea sistemului de prevenire a separării copilului de familie a derivat din necesitatea de soluționare eficientă a situației copilului aflat în dificultate. Fiecare copil are dreptul la protecția socială. În Republica Moldova, statul, ONG-urile, UNICEF și alte organisme internaționale consolidează sistemele naționale de protecție a copilului, în special în domeniile separării de familie, accesului la justiție și protecției împotriva violenței, abuzului și exploatării.

Conform Biroului Național de statistică, în anul 2017, numărul copiilor rămași fără ocrotire părintească a fost de 1117. În perioada anului 2018 numărul copiilor rămași fără ocrotire părintească a ajuns până la numărul de 1289. Structura pe sexe a copiilor rămași fără ocrotire părintească în anul 2018 este clasificată astfel: 47.2% sunt băieți și 52.8% sunt fete. În funcție de mediul de reședință avem următoarele date statistice: 67.0% de copii sunt din mediul rural și 33.0% sunt din mediul urban.

În conformitate cu datele statistice oferite de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, la sfârșitul anului 2017, în evidența autorităților tutelare se aflau 7583 copii în situație de risc, 35 441 copii separați de părinți (dintre care 30 320 copii al căror părinte/ambii părinți sunt plecați peste hotare, 1 079 copii dețineau statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească și 3749 copii ce dețineau statut de copil rămas fără ocrotite părintească).

Conform datelor oferite de către Autoritatea tutelară din mun. Bălți cu privire la numărul copiilor separați de părinți pe perioada anului 2018, constatăm că 2089 de copii la începutul anului au fost separați de părinți. În anul de gestiune au fost luați la evidență de către DASPF mun. Bălți 761 de copii care au fost separați de părinți. Totodată la sfârșitul anului de raportare numărul total al copiilor separați de părinți l-au constituit 2596 de copii din aceeași categorie. Numărul copiilor cărora le-a fost stabilit statutul de copii temporar rămași fără ocrotire părintească în anul 2018 a constituit 315 de copii. Pe parcursul anului 2018 în mun. Bălți au fost reintegrați în familia biologică 25.539 de copii.

Astfel, **scopul** investigației realizate constă în identificarea bunelor practici și a posibilităților de incluziune comunitară și socială a copiilor separați de părinți prin intermediul serviciilor sociale.

Obiectivele investigației:

- Cercetarea literaturii de specialitate cu privire la incluziunea comunitară și socială a copiilor separați de părinți prin intermediul serviciilor sociale;
- Identificarea bunelor practici de incluziune socială și comunitară a copiilor separați de părinți;

Ipoteza cercetării: bazându-ne pe aspectele teoretico-practice privind protecția drepturilor copilului separat de părinți, presupunem că incluziunea comunitară și socială a acestei categorii de copii reprezintă o prioritate pentru centrele de plasament temporar, acestea deținând bune practici în domeniu.

Metode și tehnici ale cercetării:

- *Teoretice:* analiza și sinteza literaturii de specialitate;
- *Empirice:*
 - Chestionarul „Identificarea opiniilor și cauzelor care au condiționat separarea copiilor de părinți și plasarea acestora într-o instituție rezidențială”;
 - Ghid de interviu „Identificarea dificultăților, cauzelor, formele alternative de protecție a copiilor, colaborarea cu alte instituții de către specialiștii Centrului „Drumul spre Casă” în lucru cu copii”.

Cercetarea s-a realizat în cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți.

Problema separării și instituționalizării copiilor în instituții rezidențiale trebuie abordată în funcție de vârsta copilului, de situația sa medicală, de situația familială. Separarea de părinți înseamnă pentru mulți copii plasarea într-un centru de plasament sau plasament în familie extinsă. Întreaga evoluție fizică și psihică a copilului într-o instituție este profund dependentă de distorsiunile introduse de această condiție fundamentală a vieții sale, și anume aceea de a fi privat de afectivitatea adultului și de a fi complet lipsit de posibilitatea de a-și satisface trebuințele de bază ale vieții sale psihosociale.

Conform *Legii Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți:*

- *copilul aflat în situație de risc* este definit ca: copil în privința căruia, ca urmare a evaluării, se constată una sau mai multe din situațiile prevăzute la art. 8;
- *copilul separat de părinți* este: copilul lipsit efectiv de grija părinților în situații determinate de absența acestora, inclusiv în cazul plecării părinților la mun-

că peste hotare, copilul luat de la părinți din cauza existenței pericolului iminent pentru viața sau sănătatea acestuia, precum și copilul cărui i s-a stabilit statutul de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească.

Copiii aflați în situații dificile nu vor să discute, frecvent, despre problemele cu care se confruntă familia lor și problemele cu care se confruntă ei înșiși. De asemenea, copiii separați de părinți sunt închiși în sine, timizi, anxioși, nervoși etc. Acești copii duc dorul de afecțiune din partea părinților, ei mereu așteaptă ca să fie luați acasă și să locuiască alături de familia lor.

Analizând literatura de specialitate, constatăm că J. Bowlby consideră drept cauze care generează situații când copiii sunt separați de familiile biologice următoarele:

- Situații de urgență (mamă decedată, mamă în spital, mamă în detenție, cruzime, neglijență, sărăcie);
- Condiția grupului familial naturală: prezența și capacitatea tatălui prezent, dar inapt prin boală fizică sau psihică, instabilitatea sau deficiența psihofizică și prezența și capacitatea mamei prezente, dar inaptă pentru creșterea copilului;
- Ajutorul inexistent din partea celorlalți (rude, prieteni) [1, p. 91];

În societatea contemporană există o mulțime de factori de risc care contribuie la separarea copilului de părinții acestuia. Atunci când copilul se află într-o situație de risc trebuie să acționăm rapid și eficient pentru a reduce riscul separării copilului de familia acestuia.

Fiecare specialist trebuie să contribuie la reducerea riscului de separare a copilului de familie. Analizând literatura în domeniul protecției copilului, am constatat că cei mai frecvenți factori care contribuie la separarea copilului de părinți sunt: factorii socio-culturali, factorii psihosociali, starea de sănătate și mediul.

Complexitatea situației copiilor aflați în dificultate determină, în mare parte, separarea copiilor de familie și plasarea lor în servicii sociale de tip rezidențial. Deoarece îndepărtarea copilului de familie și comunitate are un impact foarte mare asupra stării și vieții lui ulterioare, decizia cu privire la separarea de familie trebuie luată cu maximă implicare și analiză a posibilităților alternative. Acest lucru se realizează în cadrul sistemului de prevenire a separării copilului de familie. Formele alternative de protecție a copiilor separați de părinți reprezintă un set de măsuri de ocrotire a copiilor aflați în dificultate care pun accent pe ocrotirea familială sau în comunitate.

Serviciul de reintegrare a copilului în familie reprezintă un proces planificat de susținere a copilului și a familiei lui în scopul reunificării acesteia. Reintegrarea trebuie să fie efectuată în interesul superior al copilului și necesită identificarea indicatorilor stabilității în familie, a angajamentului și motivației părinților pentru menținerea legăturilor cu copilul și dezvoltarea relațiilor cu acesta.

Baza experimentală a constituit-o Centrul de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți. Eșantionul cercetării a fost constituit din 27 de persoane, inclusiv 14 copii care au statut de copii rămași fără ocrotire părintească, 4 copii care au statut temporar fără ocrotire părintească care sunt plasați în cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți și 9 specialiști care activează în cadrul aceluiași Centru.

Analizând profilul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți, constatăm că formele de protecție unde sunt reintegrați cel mai des copii care se află în plasament la Centrul „Drumul spre Casă” le constituie tutela, reintegrarea în familia biologică/ extinsă sau referirea la alte Centre sociale.

Centrul de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” este o instituție publică, care prestează servicii sociale specializate de îngrijire pentru o perioadă determinată copiilor separați de părinți, în conformitate cu prevederile Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social Centrul de plasament pentru copii separați de părinți și Standardele minime de calitate. Scopul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” este protecția temporară a copilului separat de părinți și (re) integrarea familială și/sau incluziunea comunitară și socială.

Din numărul total de copii chestionați, 45% afirmă că au domiciliat în familia biologică, 22% – într-o altă familie (de exemplu, CCTF), iar 33% susțin că au domiciliat într-un Centru de plasament (vezi figura 1).

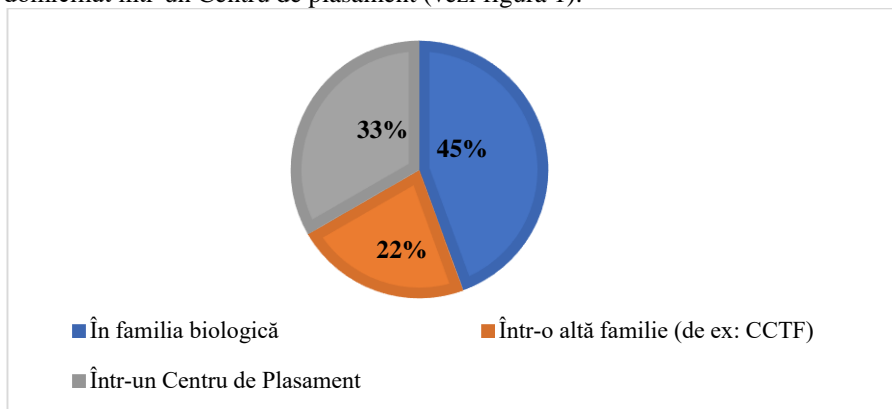

Figura 1. Distribuția copiilor chestionați din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în funcție de domiciliul înainte de plasarea în cadrul Centrului

Copiii chestionați afirmă, în proporție de 39%, că lipsa condițiilor de creștere, îngrijire, educare și dezvoltare în familia biologică sunt cauze care au dus la plasamentul acestora în cadrul Centrului, 6% - abandon familial, 28% - decesul unuia sau a ambilor părinți, 17% - abuz, neglijare din partea familiei, iar 10% - aflarea unuia sau a ambilor părinți în detenție (vezi figura 2).

Din numărul total de copii chestionați, 28% au afirmat că se află în plasament la Centru de 1-3 ani, 33% - 4-6 ani, iar 39% au răspuns că se află în plasament la Centru peste 7 ani.

Întrebați despre faptul dacă sunt mulțumiți de actuala formă de protecție instituită asupra lor, copiii chestionați au răspuns în felul următor: 78% - foarte mulțumiți, 17% - mulțumiți, iar 5% au răspuns că nu prea sunt mulțumiți.

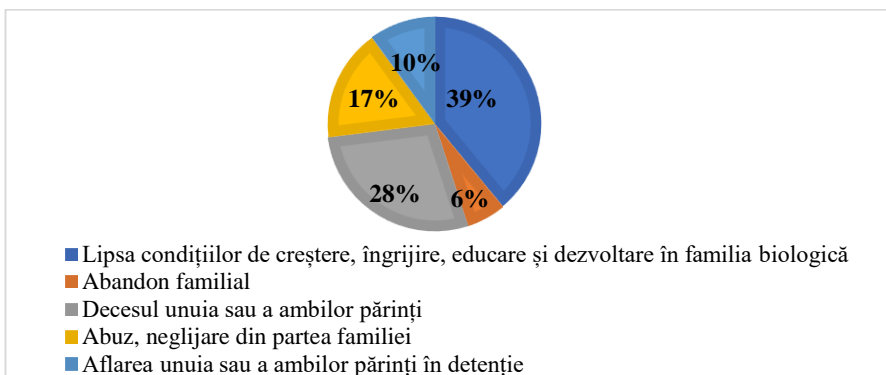

Figura 2. Distribuția copiilor chestionați din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în funcție de cauzele care au dus la plasamentul acestora în cadrul Centrului

Cel mai frecvent, conform răspunsurilor copiilor, specialiștii din cadrul Centrului îi însoțesc: la teatru - 11% răspunsuri, la plimbare în parc - 17% , iar 72% copii au răspuns că la diverse concerte și evenimente culturale (vezi figura 3).

Copiii din eșantionul experimental și-au expus viziunile cu privire la planurile de viitor. Din numărul total de copii chestionați, 61% au răspuns că își doresc să aibă o familie, 22% doresc să fie reintegrați în familia biologică, iar 17% doresc să învețe pentru a avea o profesie.

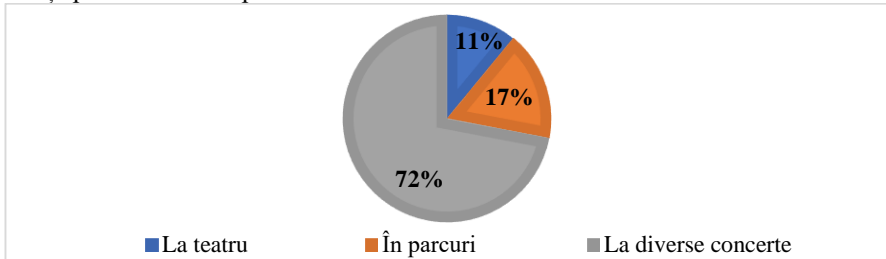

Figura 3. Distribuția copiilor chestionați din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în funcție de locul unde aceștia au ieșiri cu specialiștii din cadrul Centrului

Concluzii. În urma aplicării chestionarului copiilor din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă”, am scos în evidență cauzele separării de părinți, timpul aflării copilului în instituția rezidențială, opinia copiilor despre actuala formă de protecție care este instituită asupra lor. Am constatat faptul că cei mai mulți dintre copiii care se află în plasament la Centrul „Drumul spre Casă” au fost referiți către serviciul dat din familia biologică sau dintr-un Centru de plasament.

Copiii care au fost chestionați susțin că cauzele care au dus la plasarea acestora într-o instituție rezidențială sunt: *abandonul din partea familiei biologice, decesul unuia sau a ambilor părinți, lipsa condițiilor de creștere, îngrijire, educare și dez-*

voltare în familia biologică, abuzul, neglijarea din partea familiei biologice, aflarea unuia sau a ambilor părinți în detenție. Totodată, copiii care au fost chestionați afirmă că mulți dintre ei au o perioadă foarte îndelungată de când se află în plasament în cadrul Centrului. De asemenea, majoritatea respondenților interogați susțin că s-au acomodat bine în cadrul Centrului, având chiar și mulți prieteni pe care și i-au făcut aici. Majoritatea copiilor afirmă că locul unde se află ei în momentul dat este „casa lor”. Respondenții susțin că de cele mai multe ori sunt implicați și participă la evenimentele festive organizate de comunitate. Specialiștii din cadrul Centrului le oferă ajutor în orientare socioprofesională.

Pentru identificarea dificultăților, cauzelor și formelor alternative de protecție a copiilor separați de părinți, am realizat un interviu cu specialiștii Centrului „Drumul spre Casă”. În cadrul interviului au participat 9 specialiști ai Centrului nominalizat. Specialiștii Centrului au evidențiat cele mai relevante probleme cu care se confruntă copiii separați de părinți:

- *Abandon școlar, cerșitul;*
- *Nerespectarea obligațiunilor și regulamentul intern de funcționare a Centrului;*
- *Delăsare pedagogică;*
- *Lipsa afecțiunii din partea părinților;*
- *Refuzul rudelor de gradul IV de a-i lua sub tutelă;*
- *Instabilitate emoțională, autoapreciere scăzută, anxietate, stimă de sine scăzută, sentimente de vinovăție;*
- *Nu sunt vizitați de rude;*
- *Traumă psihologică atunci când au fost luați sub o formă de protecție și, după o perioadă, sunt reîntorși din nou la Centrul de unde au fost luați;*
- *Neglijența din partea profesorilor de la instituțiile de învățământ.*

De asemenea, în urma aplicării ghidului de interviu adresat specialiștilor, au fost identificate și dificultățile pe care aceștia le întâmpină în lucrul cu copiii separați de părinți. Cele mai relevante probleme specificate de specialiști sunt:

- *Comportamentul deviant / delicvent al copiilor;*
- *Nerespectarea regulilor și regulamentului intern de funcționare a Centrului;*
- *Modelul preluat din familie, ceea ce duce la lipsa de respect pentru cei maturi, lipsă de comunicare, comportament deranjant;*
- *Lipsă de stimă și respect față de colaboratorii Centrului;*
- *Cunosc bine drepturile lor proprii, dar nu respectă drepturile altora și nu îndeplinesc obligațiunile;*
- *La majoritatea copiilor nu sunt dezvoltate abilități de autodeservire, autoîngrijire.*

În opinia specialiștilor Centrului „Drumul spre Casă”, cauzele care duc la plasamentul copiilor în cadrul Centrului sunt:

- *Probleme familiale (alcoolismul);*
- *Abuz față de copii, neglijare, violență asupra copiilor;*
- *Decesul unuia sau a ambilor părinți;*
- *Decăderea din drepturi părintești a părinților;*
- *Detenția unuia sau a ambilor părinți;*
- *Lipsa condițiilor de creștere și îngrijire, educare și dezvoltare conform vârstei;*

Pentru incluziunea socială și comunitară a copiilor separați de părinți, Centrul „Drumul spre Casă” cel mai des colaborează cu: DASPF mun. Bălți, instituțiile de învățământ, serviciile sociale integrate, teatrul național „Vasile Alecsandri” din mun. Bălți, familia biologică. Cel mai des cu copiii separați de părinți din cadrul Centrului „Drumul spre Casă” se organizează următoarele evenimente: sărbătorirea zilelor de naștere a tuturor beneficiarilor, activități instructiv-educative, activități de petrecere a timpului liber (ieșiri în parc, la teatru, la diverse concerte), activități precum: seminare informative pe diverse teme, arteterapie, traininguri, celebrarea sărbătorilor anuale: Ziua Internațională a Familiei, Ziua Internațională a Copiilor, Anul Nou, Nașterea Domnului.

Analizând datele statistice pe perioada anul 2018 din cadrul Centrului „Drumul spre Casă”, putem remarca că pe perioada menționată, în cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă”, au fost plasați în total 79 de copii, inclusiv 72 de copii au fost plasați în plasamentul de urgență și 7 copii în serviciul de plasament planificat. Din numărul total de copii plasați au fost 27 de fete și 52 de băieți. Conform repartizării pe vârste a copiilor plasați, avem următoarele date: *3-6 ani*: 17 copii; *7-9 ani*: 7 copii; *10-15 ani*: 37 copii; *16-17 ani*: 18 copii.

Incluziunea comunitară și socială a copiilor plasați pe perioada anului 2018 este următoarea:

- 42 de copii au fost reintegrați în familia biologică;
- 4 copii reintegrați în familia extinsă;
- 1 copil reintegrat în familia tutorelui;
- 2 copii plasați sub tutelă;
- 7 copii plasați în instituții rezidențiale (de exemplu, centre de plasament temporare);
- 5 copii cazați la căminele studențești;
- 4 copii au atins majoratul;
- 3 copii au fost preluați de către colaboratorii de poliție;
- 12 copii au refuzat plasamentul în cadrul Centrului (au fugit).

În cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc pe perioada anului 2019 au fost plasați 74 de copii, dintre care 68 copii au fost plasați în plasamentul de urgență și 6 copii în serviciul de plasament planificat. Din numărul total de copii plasați, 32 au fost fete și 42 băieți. Conform repartizării pe vârste a copiilor plasați, avem următoarele date statistice: *3-6 ani*: 13 copii; *7-9 ani*: 11 copii; *10-15 ani*: 37 copii; *16-17 ani*: 13 copii.

Incluziunea comunitară și socială a copiilor plasați pe perioada anului 2019 este următoarea:

- 39 copii au fost reintegrați în familia biologică;
- 5 copii reintegrați în familia extinsă;
- 1 copil plasat sub tutelă;
- 1 copil plasat în alte instituții de tip rezidențial;
- 5 copii plasați în Centre de plasamente temporare;
- 3 copii cazați la căminele studențești;
- 17 copii au refuzat serviciile Centrului (au fugit).

Conchidem că specialiștii din cadrul Centrului „Drumul spre Casă” depun eforturi constante pentru incluziunea socială și comunitară a copiilor separați de părinți prin colaborarea cu structurile de protecție și asistență socială, instituțiile de învățământ, DASPF mun. Bălți, alte centre sociale etc. Un rol deosebit pentru incluziunea socială și comunitară a copiilor separați de părinți revine gamei diverse de activități planificate riguros de managerii și echipa multidisciplinară a Centrului: organizarea atractivă a timpului liber, socializarea, promovarea seminarelor informative, traininguri, organizarea creativă a modului de celebrare a zilelor de naștere a beneficiarilor, participarea la diverse manifestări municipale etc.

Bibliografie:

1. BRĂȚIANU, Ionel, ROȘCA, Cristinel. *Copilul instituționalizat – între protecție și abuz*. Iași: Editura Lumen, 2005. 400 p. ISBN 973-7766-30-X.
2. BUZDUCEA, Doru. *Aspecte contemporane în Asistența Socială*. Iași: Editura Polirom, 2009. 229 p. ISBN 973-46-0055-9.
3. *Dezvoltarea serviciilor sociale destinate copilului și familiei: Ghid de aplicare practică*. Chișinău: Multiart - SV SRL, 2007. 206 p. ISBN 978-9975-9766-2-6.
4. CHEIANU-ANDREI, Diana. *Necesitățile prestatorilor de servicii sociale în relaționarea cu copiii separați de părinți și copiii în situație de risc* [online]. Chișinău: S. n., 2015, ISBN 978-9975-80-978-8, 118 p. [citat 15.03.2020]. Disponibil: [file:///E:/Downloads/necesitatile-prestatorilor-de-servicii-sociale%20\(1\).pdf](file:///E:/Downloads/necesitatile-prestatorilor-de-servicii-sociale%20(1).pdf)
5. Legea Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 02.08.2013, nr. 167-172.
6. NEAMȚU, George. *Enciclopedia Asistenței sociale*. Iași: Editura Polirom, 2016. 364 p. ISBN: 978-973-46-4439-1.
7. NIFTODE, Vasile. *Fundamente ale Asistenței Sociale. Teorii, metode, tehnici, specific și exemple practice destinate universitarilor și profesioniștilor din serviciile sociale*. Chișinău: Editura Eminescu, 1999. 252 p. ISBN 973-22-0737-X.
8. PRIȚCAN, Valentina, CHIHAI, Jana, JDANOV, Irina. *Înțelege-mă, ascultă-mă: Ghid pentru specialiștii din domeniul îngrijirii și protecției copiilor*. Bălți, 2011. 96 p. ISBN 978-9975-4199-2-5.